

ریاست جمهوری
سازمان میراث فرهنگی و گردشگری

سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان فارس

مسجد جامع و مدرسه کازرون

تهیه کننده:
کاظم امیر عضدی

شماره ثبت: ۱۴۵۳ع

تاریخ ثبت:

تاریخ تهیه:
۸۲/۴/۱۹

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مقدمه:

کازرون در مغرب شیراز و در جلگه ای به طول ۸۶ و عرض ۹۰ کیلومتر قرار گرفته و فاصله آن تا شیراز ۱۵۴ کیلومتر، تا بهبهان از راه پل فهلیان ۲۲۴ کیلومتر، تا اهواز ۵۹۳ کیلومتر و نیز تا پایتخت ۱۰۶۰ کیلومتر است. این شهرستان از طرف شمال و شمال شرقی به شهرستان ممسنی و بهبهان، از شمال شرقی و مشرق به شهرستان شیراز، از جنوب و جنوب غربی به شهرستان برازجان و از جنوب شرقی به شهرستان فیروز آباد محدود است. در امتداد ۵۱ درجه و ۳۵ دقیقه از نصف النهار شرقی نسبت به رصد خانه «گرینویچ» و ۲۹ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی نسبت به خط استوا قرار گرفته و از سطح دریا ۷۳۲ متر ارتفاع دارد. دمای این شهر حداکثر به ۴۹ درجه بالای صفر و حداقل به ۶ درجه زیر صفر می رسد و میانگین باران در سالهای کم باران کمتر از ۵۰۰ و سالهای پر باران تقریباً ۷۰۰ میلی متر است. ارتفاعات جنوبی از حاشیه غربی دشت اوزن می گذرد و ارتفاعات شمالی از کناره های رودخانه فهلیان و دامنه های جنوبی در ناحیه مهور میلانی گسترده شده است. از آنجایی که هر شهر و منطقه ای برای خود یک سری آثار و هویت های فرهنگی به جای گذاشته در این ره گذر نیز مسجد جامع و مدرسه کازرون را به عنوان یکی از اثر هایی که می توان به عنوان هویت فرهنگی شهرستان کازرون حساب کرد چرا خصوصیات خاص آن باعث شده تا توجه هر فرهنگ دوستی را به خود جلب کند. از طرفی معماری زیبای این اثر مهم و از طرفی کتیبه هایی که از این مسجد به جا مانده که با مضمون ۱- تاریخ تعمیر مسجد ۲- شعری در وصف بنای تعمیر مسجد گفته شده که تاریخ تعمیر آن به ۱۱۱۴ ه. می باشد از این رو حس مسئولیت پذیری باعث شد تا این اثر با قدمت چند صد ساله را برای ثبت اثر ملی معرفی کرده و وظیفه خود را (هر چند یک قطره) نسبت به مردم و میراث فرهنگی کشورمان ادا نماییم. یکی از اهدافی که برای ثبت این اثر تاریخی در نظر داشتیم علاوه بر معماری این اثر شناسایی آن به فرهنگ دوستان برای آشنایی بیشتر و مهیا کردن برای تحقیق و پژوهش در این اثر می باشد.

۱- موقعیت طبیعی اثر:

کازرون در مغرب شیراز و در جلگه ای به طول ۸۶ و عرض ۹۰ کیلومتر قرار گرفته و فاصله آن تا شیراز ۱۵۴ تا بیشه ۱۷۰ تا بهبهان از راه پل فهلیان ۲۲۴ تا اهواز ۵۹۳ و نیز تا پایتخت ۱۰۶۰ کیلومتر است این شهرستان از طرف شمال و شمال شرقی به شهرستان ممسنی و بهبهان، از شمال شرقی و مشرق به شهرستان شیراز، از جنوب و جنوب غربی به شهرستان براجان و از جنوب شرقی به شهرستان فیروز آباد محدود است. در امتداد ۵۱ درجه و ۳۵ دقیقه از نصف النهار شرقی نسبت به رصد خانه « گرینویچ » و ۲۹ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی نسبت به خط استوا قرار گرفته و از سطح دریا ۲۲۲ متر ارتفاع دارد. دمای این شهر حداکثر به ۴۹ درجه بالای صفر و حداقل به ۶ درجه زیر صفر می رسد میانگین باران در سالهای کم باران کمتر از ۵۰۰ و سالهای پر باران تقریباً ۷۰۰ میلی متر است. ارتفاعات جنوبی از حاشیه غربی دشت لرزن می گذرد و ارتفاعات شمالی از کناره های رودخانه فهلیان و دامنه های جنوبی در ناحیه ماهور میلانی گسترده شده است. پوشش گیاهی منطقه بیشتر بلوط و بادام کوهی و حیواناتی از قبیل گاو و گوسفند و بز پرورش می دهند. مسجد جامع و مدرسه کازرون در فاصله ۲ متری از خیابان قدمگاه و به طول جغرافیایی $28^{\circ} 39'$ و عرض جغرافیایی $29^{\circ} 37'$ و ارتفاع از سطح دریا ۸۷۰ می باشد.

۲- موقعیت فعلی اثر:

استان فارس - شهرستان کازرون ابتدای خیابان قدمگاه و از طرف کوچه به حوزه علمیه صالحه شهرستان کازرون و کمی بالاتر از چهار راه مخابرات می باشد.

۳- مشخصات پلاک ثبتی اثر:

پلاک ۳۸۲۰..... قطعه ۱ بخش ۷

۴- تاریخچه و وجه تسمیه :

این مسجد در واقع نام اصلی آن مسجد جامع و مدرسه است ولی مردم بومی با کمی اختصار آنرا مسجد مدرسه می نامند این مسجد هم به عنوان محل عبادت و هم به عنوان مدرسه کاربرد داشته و البته هنوز به عنوان یک مسجد از آن استفاده می شود. تاریخ دقیق ساخت اولیه مسجد معلوم نیست ولی فخر مسلم اینست که این مسجد مربوط به قرن ۱۰ هـ می باشد ساخته شده است. کتیبه ای که تاریخ ساخت آنرا نشان دهد وجود ندارد و فقط دو کتیبه از این مسجد باقی است که تاریخ تجدید و تعمیر آن به سال ۱۱۱۴ هـ می رسد و کتیبه دیگر شعری است که در وصف بانی تعمیر مسجد نوشته شده که هر دو کتیبه در قسمت سنگ نوشته مسجد آورده شده است. (تصاویر ۷-۸)

۵- سوابق پژوهشی اثر شناسایی بررسی گمانه زنی حفاری :

تا کنون هیچ گونه گمانه زنی و حفاری در این بنا صورت نگرفته و قبلا در مقاله تحقیقی آقای کاظم امیرعسدی مورد بررسی و سپس در تاریخ ۸۴/۴/۱۹ جهت ثبت در آثار ملی اقدام شده است.

۶- نوع و توضیحات مالکیت اثر:

مالکیت اثر موقوفه می باشد.

۸- مشخصات اثر - بنا:

مسجد جامع و مدرسه از لحاظ معماری تحت تاثیر معماری محلی و سنتی بوده و با توجه به مصالح سنگ و گچ که در این بنا به کار گرفته شده تحت تاثیر معماری دوره ساسانی قرار گرفته است معماری داخلی مسجد شامل ۱- درب های ورودی ۲- ستونها ۳- طاقهای جناخی ۴- طاقچه ها ۵- محراب ۶- شبستان . درب ورودی به صحن مسجد یکی به سمت غرب و خیابان قدمگاه و دیگری به سمت شرق و روبروی حوزه علمیه صالحیه باز می شود. از طرف غرب به وسیله ۵ پله کنان به صحن مسجد و شبستان که در قسمت جنوبی مسجد واقع شده وارد می شویم دربهای ورودی به شبستان از سمت شمال باز می شوند. تعداد ۱۲ ستون که تا ساق آن ۲ متر ارتفاع و قطر آن ۲ متر و فاصله ستونها تا یکدیگر حدود ۲ متر می باشد و قسمت پایین ستونها با سنگ مرمر پوشش شده اند . قبل از تعمیر بنا در سال ۷۹ ستونها دارای ۴ طاقچه با سقف حلزانی در چهار ضلع بودند که اکنون پوشش شده اند. محراب مسجد نیز مانند سایر قسمت های تعمیر شده دارای تزیینات مفرس بوده که متاسفانه آنرا خراب کرده و با کاشیکاری آنرا مزین کرده اند. اندازه شبستان به طول و عرض ۳۰ در ۱۷ متر می باشد معماری قسمت های خارجی عبارتند از درب های ورودی مسجد مناره محیط و حسینیه مسجد که دارای معماری جدید می باشد و در قسمت شمالی مسجد واقع شده است. (تصاویر ۸b)

۹- ویژگی اثر:

تزیینات مسجد شامل کاشی کاری لعاب دار با خطوط لث می باشند که در ۴ طرف پایه ستونها و داخل و بیرون محراب به کار رفته اند. (به سبک جدید) مصالح به کار رفته در اثر لانه سنگ و گچ است. دارای ۱۲ ستون به ابعاد ۲×۲ و فاصله بین ستونها ۲ متر و ارتفاع ستون نیز ۲ متر می باشد. سقف بنا دارای طاقهای جناخی که بر روی ستونها قرار گرفته اند . به مانند مسجد شیخ این مسجد در هر ضلع طاقچه ای تعبیه شده بود که متاسفانه آنها را پوشانده اند. (تصاویر ۴-۵-۶)

۱۰- نوع بهره برداری اثر:

بنای مسجد جامع و مدرسه در ابتدا به عنوان مسجد و مدرسه استفاده می شده و اکنون تنها کاربری مسجد را دارد.

۱۱- اقدامات انجام شده در مورد حریم اثر (حریم پیشنهادی):

تا کنون در مورد حریم این اثر اقدامی صورت نگرفته است اما پیشنهاد می شود حریم مسجد جامع مدرسه از شمال به خیابان قدمگاه و از جنوب به خیابان ابو اسحق و از شرق به حوزه علمیه صالحیه و از غرب به چهار راه در نظر گرفته شود.

۱۲- توضیح دخل و تصرفات انجام شده و مشهود در اثر:

دخل و تصرفی نسبت به این بنا صورت نگرفته است.

۱۳- توضیح تعمیرات گذشته اثر :

مسجد جامع مدرسه طریق دو کتیبه ای که در آن قرار دارد تاریخ تعمیر آن به ۱۱۱۴ ه. و سپس چندین بار توسط افراد خیر نیز تعمیر شده است. آخرین تعمیر مربوط به سال ۷۹ می باشد. (تصویر ۷)

۱۴- توضیحات ضروری و اختصاصی اثر:

۱۵- شرح وضعیت موجود خطر پذیری و دلایل آسیب های وارده:

چندان آسیبی به بنا نرسیده و با توجه به اینکه این بنا تازه تعمیر شده خطری به طور جدی آنرا تهدید نمی کند و از آنجایی که این بنا کامل پوشش شده است به طور کامل آسیب های وارده به آن را نمی توان مشخص کرد.

۱۶- ذکر منابع و مآخذ گزارش:

کارزون در آینه فرهنگ ایران، منوچهر مظفریان

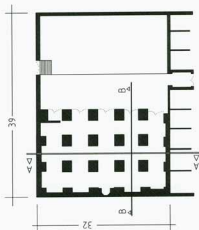

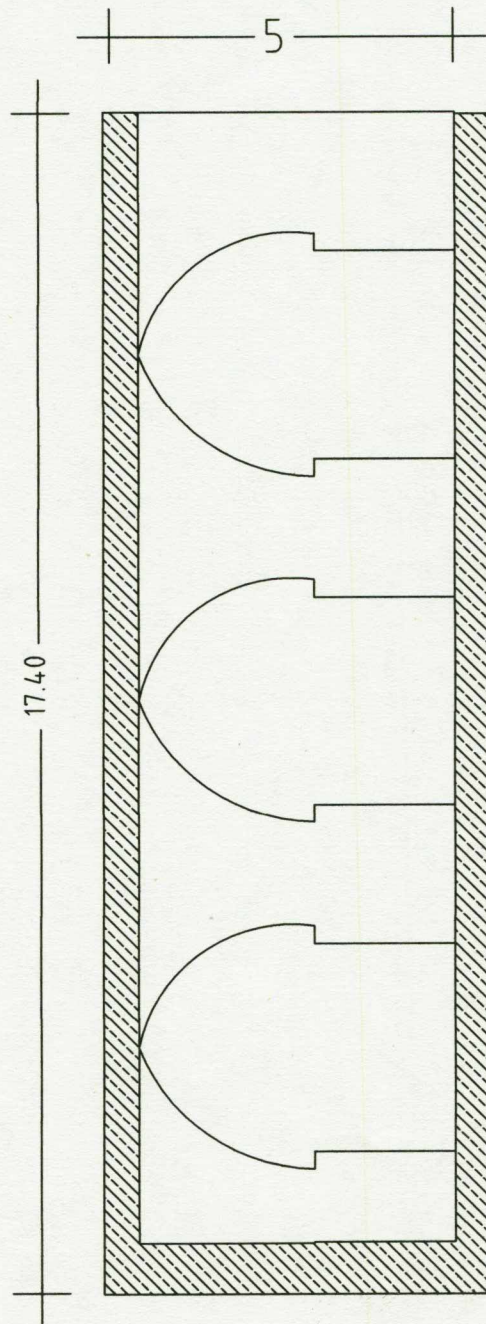
تصویر 3- طلع شمالی / مسجد جامع و مدرسه کازرون دید از شمال، ف2، ن85

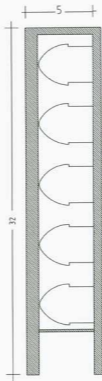
تصویر 4- شبستان / مسجد جامع و مدرسه کازرون دید از شمال، ف2، ن83

نوع نقشه	پلان
مقیاس	1/100 تاریخ: 84/4/19
نام بنا	مسجد جامع و مدرسه
تهیه کننده	کلیه امور حفصی
سازمان صورت گرفته و گواهی‌دهنده	
0	5

0	5	سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان فارس
		تهیه کننده: کاظم امیر عضدی
		نام بنا: مسجد جامع و مدرسه
		مقیاس: 1/100
		تاریخ: 84/4/19
		نوع نقشه: برش B-B

0 5

سازمان صورت فرهنگی و گردشگری استان فارس	
نویسه گنبد	کلیف امیر عسکری
نام بنا	مسجد جامع و مدرسه
مقیاس 1/100	تاریخ : 84/4/19
نوع نقشه	برش A-A